

APRENDRE AMB

JOAN BROSSA

L'OBJECTE I LES LLETRES

Fundació

JOAN BROSSA

INTRODUCCIÓ

La finalitat de l'educació infantil és la de contribuir al desenvolupament emocional i afectiu, físic i motor, social i cognitiu dels infants, així com la de proporcionar-los un clima i un entorn de confiança on se sentin acollits i obrir-los expectatives d'aprenentatge. Aquests tres grans eixos (desenvolupament afectiu, social i cognitiu) són la base de la proposta que plantejarem al voltant de l'obra de Joan Brossa.

La unitat de treball que presentem ha estat concebuda per dur-la a terme en el segon cicle d'educació infantil. Considerem que aquesta proposta es pot aplicar en qualsevol dels tres nivells de l'etapa (3-5 anys) perquè els eixos bàsics a partir dels quals es vertebrava es poden adaptar a les característiques maduratives i cognitives dels infants en general i de l'aula en particular.

MARC TEÒRIC I ASPECTES METODOLÒGICS

La unitat de treball que proposem s'organitza en tallers que impliquen, d'una banda, l'organització de les accions de manera coherent i, de l'altra, el principi d'adaptabilitat que permet incorporar o suprimir elements o aspectes en funció de la diversitat de situacions que ens trobem a les aules.

La seqüència que hem dissenyat es basa en dos principis fonamentals: d'una banda, que l'aprenentatge s'aborda des del punt de vista de la comunicació i del coneixement. Això vol dir que s'intenta fer de l'activitat expressiva, en totes les seves dimensions, el punt de partida. De l'altra, que aquesta proposta es desenvolupa en situacions reals de comunicació a l'aula com a objecte de coneixement d'un mateix, dels altres i de l'entorn.

La seqüència didàctica que presentem a continuació parteix d'una situació inicial en què es fa una primera producció. Aquest és el punt de partida dels tallers que donen eines a l'alumnat per poder anar avançant cap a la producció final.

La fase següent de la seqüència didàctica és la de la realització; és a dir, el moment en què es duen a terme els tallers d'estructuració. Els infants fan operacions de descoberta, de planificació, d'expressió, de textualització i de revisió.

En aquest treball es pretén que els infants col·laborin entre ells i amb el professorat. Per tant, un dels objectius bàsics és que la mainada interioritzi el procés d'elaboració perquè, més endavant, siguin capaços de dur-lo a terme de manera autònoma. El docent és

qui proposa, qui guia, qui estimula el treball de l'alumnat. És l'agent que fa de mediador, que ajuda a repensar el treball i que acompanya en aquesta construcció del coneixement.

***

L'aplicació de la seqüència en aquesta proposta es materialitza a partir de quatre tallers: el primer, sota el nom «**L'objecte i les lletres**», intenta aproximar els infants al món de les lletres de l'alfabet i experimentar amb els objectes de la vida quotidiana que ens envolten. L'alumnat treballa a partir d'estrís i materials de la cuina. Hem triat aquest tipus d'objectes perquè la cuina és un espai que coneixen molt bé i perquè els estris que hi trobem els són molt familiars i els poden suggerir diferents lletres. Posteriorment, la mainada, en petits grups, busca els seus objectes, en tria un i hi cerca quina lletra pot representar.

El segon taller, titulat «**Les lletres en els poemes visuals**», esdevé una aproximació a l'obra de l'autor en què l'alumnat treballa a partir dels diversos materials amb què treballava Joan Brossa. Se li posa a l'abast una selecció de poemes visuals i el professorat els fa adonar que l'artista feia el mateix en les seves obres. S'inicia una conversa sobre què és el títol i què ens diu. A continuació, els convidem que suggereixin un títol per a cada obra de Brossa i després el comparen amb el que l'artista va pensar.

El tercer taller, «**El poema objecte** », esdevé la fase següent de la seqüència, que es materialitza amb el projecte que creen els infants a l'estil del poeta. En aquest taller, l'alumnat està organitzat en parelles i, a partir de materials i objectes que nosaltres els proporcionem, pensen i planifiquen el seu projecte; l'elaboren a partir de la representació en volum. Per parelles, els infants decideixen el títol i l'elaboren amb diversos materials que ells trien.

En el quart taller, «**Exposem les nostres obres**», els infants mostren als altres la seva obra. Posteriorment, cada parella haurà d'escollir un treball dels seus companys i explicar a la resta per què l'han triat. El taller finalitza amb l'avaluació de la unitat.

***

En aquesta proposta didàctica es treballen diferents competències que donen sentit al procés d'aprenentatge de l'alumnat i que són les que figuren a continuació:

Competències comunicatives, lingüístiques i audiovisuals

- Experimentar i indagar les possibilitats expressives de la imatge.

- Experimentar, explorar i conèixer les possibilitats que ofereixen els materials de l'autor.
- Conèixer codis artístics.
- Explorar recursos creatius.
- Comprendre textos visuals de gèneres diversos.
- Produir textos amb coherència.
- Elaborar i expressar idees, opinions i sentiments. Construcció del propi pensament.
- Escoltar de manera atenta i cooperativa.
- Comprendre discursos i explicacions orals.
- Comprendre textos audiovisuals.
- Obtenir informació a partir de mitjans audiovisuals.

Competències artístiques i culturals

- Conèixer, comprendre i apreciar manifestacions culturals i artístiques.
- Analitzar i valorar críticament manifestacions culturals.
- Utilitzar les manifestacions artístiques com a font d'enriquiment.

Competència matemàtica.

- Crear i utilitzar formes geomètriques.

Competència d'aprendre a aprendre

- Regular l'atenció i la concentració.
- Capacitat i gaudi del treball cooperatiu.
- Capacitat d'autoavaluar-se i avaluar la feina dels altres.
- Manifestar una actitud receptiva, interessada i de confiança en la pròpia capacitat d'aprenentatge.

Competència d'autonomia i iniciativa personal

- Adquirir valors i actituds personals interrelacionades (responsabilitat, perseverança, autoestima, etcètera.).

Competència en el coneixement i la interacció en el món físic

- Comprendre que les manifestacions artístiques estan fetes per persones que representen les seves experiències.
- Interessar-se per les manifestacions artístiques del nostre país.

Competència social i ciutadana

- Comunicar-se amb altres persones i prendre consciència de diferents realitats.
- Aprendre a respectar les opinions i els gustos artístics dels altres.

LA SEQÜÈNCIA DIDÀCTICA

A continuació, es presenta l'esquema de la seqüència didàctica destinada a l'alumnat de segon cicle d'educació infantil.

<p>Seqüència didàctica «Experimentem amb Joan Brossa»</p>		<p>Sessions: 4</p>
<p>Tema: Els objectes de la vida quotidiana</p>		
<p>Objectius</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Iniciar-se en el llenguatge i en el món de Joan Brossa a partir d'objectes de la vida quotidiana per tal d'expressar-se de manera personal i creativa. ▪ Expressar les pròpies opinions i interessar-se per les dels altres. ▪ Estimular l'escolta atenta. ▪ Iniciar-se en l'argumentació i la justificació de diferents punts de vista. ▪ Estimular la multiplicitat de punts de vista. ▪ Incentivar el gust estètic. 	
<p>Continguts</p>	<p>1. L'objecte i les lletres</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ La relació entre el objectes de la vida quotidiana i les lletres. <p>2. Les lletres en els poemes visuals</p>	

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ La poesia visual de Brossa. ▪ El significat del títol. <p>3. El poema objecte</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ La forma i la funció dels objectes. ▪ Associacions d'objectes, associacions d'idees. <p>4. Exposem les nostres obres</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Avaluació dels resultats i dels coneixements assolits.
<p>Tallers i activitats</p>	<p>TALLER 1: «L'OBJECTE I LES LLETRES»</p> <p>Activitat 1: els objectes de la vida quotidiana ens suggereixen lletres (activitat en gran grup).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Mostrem estris de cuina que tenim dins d'una caixa que ens suggereixen lletres (pines, tirabuixó, cullerot, etc.) i preguntem als infants quina lletra els evoca (per exemple: les pines poden recordar la lletra A o la V; el tirabuixó, la lletra T; el cullerot, la O, etc.) <div style="text-align: center;"> </div> <p>Activitat 2: busquem lletres per als objectes (activitat en petit grup i gran grup).</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Demanem a la mainada que porti objectes de casa o del carrer que els suggereixi lletres. ▪ Cada infant en porta un i en grups de 4 o 5 en trien un i el mostrem a la resta dels alumnes. Cada grup exposa el seu i la resta dels companys de l'aula diuen quina és la lletra que els suggereix l'objecte que han portat els companys i ho expliciten. A continuació, el grup explica a la resta quina era la seva proposta i per què. Es contrasta si ha coincidit amb el que els altres havien pensat. <p>(La finalitat de l'activitat és veure que un mateix objecte ens pot suggerir diverses lletres).</p>

TALLER 2: «LES LLETRES EN ELS POEMES VISUALS»

Activitat 3: descobrim què feia Brossa (activitat en gran grup).

- Presentem Joan Brossa a través d'alguns poemes visuals plastificats en làmines. És important fer-los adonar que el que acabem de fer en les activitats anteriors era justament el que feia l'artista.
- Els poemes visuals que mostrem són: “Poema visual”, 1970 - 1978; “Dos”, 1988; “Cap de bou”, 1969-1982; “O amb gruta”, 1970-1975 i “Poema visual”, 1989.

(Taparem els títols de les obres que mostrem).

Activitat 4: posem títol als poemes (activitat en gran grup).

- Entre tots parlem sobre què és un títol i ho relacionem amb els contes que hi ha als llibres. Després, proposem als infants que diguin quin títol els suggereix cadascun dels poemes que els hem mostrat, a partir d'un tipus de guiatge de conversa com el que apareix a continuació:

Els artistes quan fan els seus dibuixos sovint els posen un títol. En quins altres llocs veiem títols escrits? (Possiblement els infants ho associaran amb els títols dels llibres i de les

publicacions en general).

Quins títols de contes recordem? El títol ens diu alguna cosa, ens dóna alguna informació del que ens explica la història? (Cal deixar temps perquè la mainada pugui recordar i dir diferents títols).

Ara, nosaltres pensem un títol per a cadascun dels poemes que va fer Brossa. (És important deixar una estona de conversa perquè els infants pensin quins títols els suggereix cadascuna de les obres que hem ensenyat).

- Tot seguit, contrastem els títols que els infants han creat amb els originals de l'autor (si en tenen) i els analitzem. Iniciem l'anàlisi dels poemes que tenen títol a partir de la pregunta: *per què creieu que Brossa va posar aquest títol al poema?* (Serà bo especificar que el nom de les obres és el títol).

Activitat 5: analitzem els poemes de Brossa.

- Per analitzar els poemes que hem treballat en l'activitat anterior, partim de diverses preguntes.
- Sugeriments per a cadascuna de les lletres:

Per què en fa una de vermella i una de negra? Per què hi ha escrit «dos» i no «dues»?

Per què creieu que Brossa hi va posar el cap i la cua d'un peix? On és el cos del peix? Li hauríeu posat cap i cua de peix, o d'un altre animal?

Quines diferències veus amb la «S» del peix? Per què hi ha escrita la paraula «CAMÍ» i no una altra paraula? (Vegeu la relació metafòrica entre la paraula i el concepte).

Per què Brossa va posar un barret a la copa de la «A»?

Què hi ha al mig, que divideix la gallina? Per què hi ha una «i» al mig?

Què creieu que són els dos puntets de la «L»? Per què creieu que Brossa no hi va dibuixar una boca? Quins objectes de la classe prenen aquesta forma?

TALLER 3: «EL POEMA OBJECTE»

Activitat 6: seleccionem objecte i creem poemes.

- Portem a l'aula un parell de caixes, en les quals hi ha objectes amb textures diferents. Diem a un infant de la classe que triï un objecte de cada caixa i entre tots elaborem un poema objecte amb els materials escollits. Mentre fem el poema, la mainada ha de justificar per què ha distribuït els dos materials d'aquella manera.
- A partir d'aquí, per parelles, trien un objecte de cada capsa i elaboren el seu poema objecte.

Exemples d'objectes per posar a les dues capses:

Activitat 7: pensem i elaborem un títol per a la nostra obra.

- Cada parella pensa el títol de la seva obra. Enganxen lletres de tot tipus de materials que nosaltres els proporcionem. És recomanable tenir diversos materials a l'aula per confeccionar les lletres: retalls de revistes, suro, roba, etcètera.

TALLER 4: «EXPOSEM LES NOSTRES OBRES»

Activitat 8: mirem els nostres poemes.

- Exposem les obres que hem elaborat i per parelles fan un volt per l'exposició observant i llegint cada treball realitzat.
- Després de l'observació, en trien un i, quan estem asseguts en

	<p>rotllana, cada parella explica a la resta quina obra ha triat i la justificació de la tria.</p> <p>Activitat 9: valorem el que hem fet</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Valoració del procés. El mestre pot recollir les valoracions dels infants en una transcripció d'una gravació amb les idees fonamentals que han anat sortint. Possibles preguntes que es poden plantejar: <ul style="list-style-type: none"> a) <i>Què he après?</i> (Cal dirigir la valoració perquè apareguin aspectes clau del què han après de l'obra de Brossa). b) <i>Què milloraria si el tornés a fer?</i> c) <i>M'ha agradat treballar en parella? Per què? M'ha costat treballar amb la parella? Per què?</i> d) <i>Quan no hem tingut el mateix parer, com hem gestionat les diferències?</i>
<p>Recursos, materials i espais</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Estris de cuina. ▪ Làmines plastificades amb els poemes de Brossa que hem escollit. ▪ Dues capsos grans. ▪ Material d'ús quotidià. ▪ Objectes de diverses textures (tactes diferents). ▪ Espai per poder exposar les obres fetes pels alumnes. ▪ Aula.
<p>Activitats d'avaluació</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Avaluació formativa: a partir de l'observació directa de les aportacions individuals, de parella i de petit grup de l'alumnat al llarg de les sessions. ▪ Avaluació sumativa: a partir de l'exposició dels treballs de les parelles.

BIBLIOGRAFIA RECOMANADA

BORDONS, G.; ARENAS, C. (2003). *Aprendre amb Joan Brossa*. Barcelona: Edicions Universitat de Barcelona i Fundació Joan Brossa.

BROSSA, J. (1995). *Poemes escollits*. A cura de Glòria Bordons. Barcelona: Edicions 62.

BROSSA, J. (1995). *Poesia i prosa*. Estudi introductori, selecció de fragments crítics, taules i propostes de treball de Glòria Bordons. València: Edicions 3 i 4.

BROSSA, J. (1998). *La memòria encesa. Mosaic antològic*. Barcelona: Barcanova.

BROSSA, J. (2001). *A partir del silenci. Antologia polimòrfica*. Edició a cura de Glòria Bordons. Barcelona: Galàxia Gutenberg. Cercle de lectors.

BROSSA, J. (2001). *Poemes visuals*. Barcelona: Edicions 62. Empúries.

DOLZ, J.; SCHNEUWLY, B. (2006). *Per un ensenyament de l'oral*. València: Biblioteca Sanchis Guarner.

Joan Brossa, prestidigitador de la paraula (1992). Viure i escriure. Els grans noms de la literatura catalana. Fundació videoteca dels Països Catalans. (Format vídeo).

EDWARDS, D; MERCER, N. (1987). *El conocimiento compartido. El desarrollo de la comprensión en el aula*. Barcelona: Paidós.

GUERRERO, M. (2001). *Joan Brossa o la revolta poètica*. Barcelona: Fundació Joan Brossa, Fundació Joan Miró i Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura.

MERCER, N. (1995). *La construcción guiada del conocimiento. El habla de profesores y alumnos*. Barcelona: Paidós.

PÀGINES WEB RELACIONADES AMB JOAN BROSSA

www.fundaciojoanbrossa.cat

www.uoc.es./lletra/cat/noms/joanbrossa.html

www.viulapoesia.com

<http://lletra.uoc.edu/especial/brossa/>

<http://www.pocio.cat/continguts/documents/nens/nens.htm>

***

CONTACTE

Judith Barnés

Servei Educatiu de la Fundació Joan Brossa

Telf. 93 458 99 94

jbarnes@fundaciojoanbrossa.cat

www.fundaciojoanbrossa.cat

www.laberintsbrossians.com

Pl. dels Àngels, 8, 1r

(Centre d'Estudis i Documentació del MACBA)

08001, Barcelona